7 клас

Правопис часток не і ні з різними частинами мови

Стрембицька Л.А.

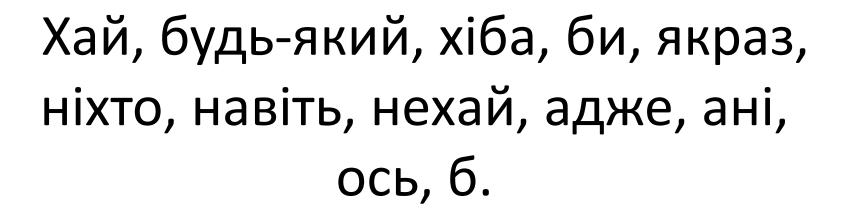

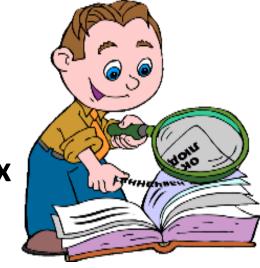

Розподільний диктант

Записати частки, розподіливши їх у три стовпчики:

- а) модальні;
- б) словотворчі,
- в) формотворчі.

Вправа (усно)

- 529. Прочитайте. Визначте в реченнях слова з префіксом не. Назвіть слова, ужиті з часткою не.
  - 1. Мене, як немовлятко, сповиває і тісно в'яже музика (Д. Павличко).
- 2. І якусь невідому зажуру навіває та пісня мені (В. Симоненко). З. Навіть співи звучали і щиро, й нещиро (В. Сосюра). 4. Нам не слава потрібна, не тучі, а ясна неозора блакить (А. Малишко). 5. Спогади докучливі, як нежить (В. Симоненко). 6. Якщо хочеш вчинити зло, сім разів подумай і не вчини, а добро роби не думаючи! (М. Рильський).
- Якими частинами мови є слова з префіксом не та слова, які з часткою не пишуть окремо?

НЕ З ІМЕННИКАМИ, ПРИКМЕТНИКАМИ, ПРИСЛІВНИКАМИ

НЕ ПИШУТЬ РАЗОМ,

якщо:

слово без не не вживають:

Лінощі і **недбалість** — родичі.

Не буду вмиватись, а то ще

ненароком сороки вхоплять

(Народна творчість).

додаванням не утворюється

слово з протилежним лексичним

значенням (його можна замінити

синонімом):

щастя — **нещастя** (біда)

великий — **невеликий** (малий)

високо — невисоко (низько)

НЕ ПИШУТЬ ОКРЕМО,

якщо:

у реченні є протиставлення	не стосується присудка
Пишайся не бровами, а пирогами	Після дощу капелюх
(Народна творчість).	не потрібний (Народна творчість).

ОРФОГРАМА:

не з іменниками, прикметниками, прислівниками

Написання частки НЕ 1. Чи вживається слово без НЕ? TAK 2. Яка частина мови? дієприкметник HI член речення TDMKMETHMK прислівник менник форми дієслова Означення присудок прийменник займенник Дієслово + числівник **PA3OM OKPEMO** Невиконана Робота не робота виконана Недо = неповна залежні слова синонім протиставлення дія, ознака Недруг-ворог **OKPEMO** Не друг, а ворог Недочувати, Невеселий-Не веселий, а недочитаний Не зробив, сумний **PA3OM OKPEMO** сумний He Невисоко-Не високо, а зробивши PA30M He низько низько виконана Невиконана Немовля, ненавидіти, мною робота неозорий **OKPEMO** PA30M робота

530. Серед поданих слів випишіть лише ті, що не вживаються без не. Розберіть виписані слова за будовою.

Незабаром, нещодавно, необхідність, неуважний, ненадовго, неписьменний, нетерплячка, незлостивий, нелад, немовля, немічний, незмірний, неповноцінний, невід, невтомно, непоборний, непрацездатний, несмачний, нестача.

- 531. Перепишіть, знімаючи риски. Позначте в словах орфограму «не з іменниками, прикметниками, прислівниками».
- 1. Я до не/стями люблю Україну, вишивку гарну, червону калину (Я. Ковальова). 2. І кожен в світі не/повторність, чи то людина, чи крилатий птах (А. Листопад). 3. Художник має бути не/вмирущим (В. Сторожук). 4. Виглядай мене в віконечко, не/забаром я прийду (Олександр Олесь). 5. Нам був не/нависний злодійський лад (М. Тарновський). 6. Не/квапом плуганиться вечір (Є. Гуцало).

Перепишіть прислів'я, знімаючи риски та завершуючи вибраними з довідки та поставленими в потрібній формі словами.

- 1. Будь не/впертим, а відвертим.
- 2. Хата славна не/вбиранням, а частуванням.
- 3. Роби не/силою, а розумом.
- 4. Живи не/минулим, а прийдешнім.
- 5. їдь не/швидко, а впевнено.

ДОВІДКА

Розум, відвертий, впевнено, прийдешнє, частування.

Перепишіть. Підкресліть у кожному з речень граматичні основи.

- 1. Брехня не солодка, а правда гірка (Г. Чубач).
- 2. Нам не страшні ворожі тучі і низьколоба клевета (М. Рильський).
- 3. Я не одинокий, бо зо мною спів (Б. Сосюра).

Вправа (усно)

	УТЬ РАЗОМ, кщо:
слово без не не вживають: Лінощі і недбалість— родичі. Не буду вмиватись, а то ще ненароком сороки вхоплять (Народна творчість).	додаванням не утворюється слово з протилежним лексичним значенням (його можна замінити синонімом): щастя— нещастя (біда) великий— невеликий (малий) високо— невисоко (низько)
	УТЬ ОКРЕМО, ікщо:
у реченні є протиставлення	не стосується присудка
Пишайся не бровами , а пирога м и (Народна творчість).	Після дощу капелюх не потрібний (Народна творчість).

- 537. Перепишіть, уставляючи пропущені літери. Поясніть написання не з дієсловами. За потреби зверніться до таблиці, поданій на с. 58.
- 1. Не вм. рає душа наша, не вм. рає воля! (Т. Шевченко). 2. Можна мати усе, та не мати Ві. чизни (П. Перебийніс). 3. Я не люблю, коли кр. чать, ненавиджу, коли лякають (В. Коротич). 4. В. сока думка в'юнит. ся не
  - вміє (Л. Костенко). 5. Незчулися, як і зима м..нула (Панас Мирний). 6. Хіба не бач..те, як небо голубіє? (Олександр Олесь).

i

Ні (ані) пишуть разом із:

- іменниками, прикметниками, прислівниками, які без ні не вживаються: нікчема, нісенітниця, ніяковий, нівроку, аніяк;
- заперечними займенниками: ніхто, нічий (але ні до кого, ні перед чим), та заперечними прислівниками: ніде, ніяк, ніколи, анітрохи, нізащо (але ні за що).

Ні (ані) пишуть окремо у:

- реченнях із заперечним присудком: Він не вимовив ні слова;
- фразеологізмах: ні туди ні сюди, ні тут ні там.

ОРФОГРАМА:

ні (ані) з різними частинами мови

- 543. Перепишіть прислів'я, знімаючи риски. Поясніть написання *ні* зі словами.
- 1. За гроші не/купиш ні/ батька, ні/матері, ні/родини. 2. Ні/хто майстром враз не/став. 3. Ледачому й лінуватися ні/коли. 4. Живий ведмідь шкури ні/за/що не продасть. 5. Якщо грубо, ні/кому не любо. 6. Дотримуй у всьому міри, то не/матимеш ні/в/чому потреби. 7. Голий ні/зливи, ні/дощу не боїться. 8. Риба без кісток не/водиться ні/в/якій водиці.

Позначте у словах орфограму «ні (ані) з різними частинами мови».

<u> Вправа « Редагування»</u>

Знайди помилки

Усі ми знаємо про забрудненя повітря, води, ґрунту. Однак не всі знайомі з не звичайним видом забруднення шумовим (тобто тривалою чи постійною присутністтю небажаних звуків). Незкінчений гуркіт промислових підприємств, авто, літаків є не просто не зручністю, а серйозною небеспекою для здоровя: спричинює піднятя тиску, головний біль, сирцеві напади.

<u>Вправа « Редагування»</u>

Перевір себе

Усі ми знаємо про забруднення повітря, води, ґрунту. Однак не всі знайомі з незвичайним видом забруднення шумовим (тобто тривалою чи постійною присутністю небажаних звуків). Нескінченний гуркіт промислових підприємств, авто, літаків є не просто незручністю, а серйозною небезпекою для здоров'я: спричинює підняття тиску, головний біль, серцеві напади.

Tecm

- 1. Визначити рядок, у якому всі слова без частки не не вживаються.
- **А** Неактивний, нежирний, неетичний.
- **Б** Незлий, неістотний, незнищенний.
- В Ненависний, непосидющий, нестямний.
- Г Неінтересний, нелюдяний, немислимий.
- 2. Визначити речення, у якому частка не пишеться окремо.
- **А** Не/зважаючи на численні соціальні перешкоди і лихоліття, мова, як і наш народ, вистояла.
- **Б** Жалко було думати про те, що ясні пташині голоси не/вдовзі залишаться десь іззаду і поступово зникнуть .
- **В** Споконвіку з тих трьох тисяч зірок, які можна бачити не/озброєним оком, найпривітнішою для людей була Полярна зоря.
- Г Нації без мов не/існують, як не/існують мови без нації.
- 3. Визначити рядок, у якому частка *ні* пишеться разом.
- **А** Hi/з/ким, нi/в/якому, нi/вiд/чого.
- **Б** Ні/який, ні/скільки, ні/кого.
- **В** Hi/в/кого, нi/в/що, нi/до/чого.
- **Г** Ні/за/що, ні/з/кого, ні/до/чого.

Домашнє завдання Виконати вправу 375